

Editörden...

Sevgili Okurlarımız,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi'nin 2019 yılının son sayısı olan Aralık, 20. Cilt, 4. Sayısı ile yeniden karşınızdayız. Her zaman olduğu gibi, öncelikle dergimize katkı sağlayan yazarlarımıza, hakemlerimize, okurlarımıza, Akademik Danışma Kurulumuza ve Editörler Kurulumuza sizlerin huzurunda teşekkür ediyorum. Editörler Kurulu olarak dergimizi niceliksel ve niteliksel olarak daha üst seviyelere taşımak için yoğun çaba sarf ettiğimizi sizlere bildirmek isterim...

Dergimizin bu sayısında da altı araştırma ve iki derleme makalesi yer almaktadır. Bu çalışmalarını kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu sayımızda yayımlanan ilk araştırma makalesi *Merih TOKER, Ş. Senem BAŞGÜL ve Latife ÖZAYDIN* tarafından yürütülen “*Down Sendromlu Çocuğa Sahip Annelerin Aile Gereksinimlerinin Belirlenmesi ve Sosyal Destek Algılarına Yönelik Görüşleri*” adlı araştırmadır. Bu çalışmada Down Sendromlu çocuğu olan annelerin gereksinimlerinin belirlenmesi ve sosyal destek algılarına yönelik görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın katılımcıları Gaziantep ilinde yaşayan Down Sendromlu çocuğa sahip 20 annedir. Nitel olarak desenlenen bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla annelerden elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Çalışmada Down Sendromlu çocukların ve annelerinin toplumsal yaşamlarında sosyal kabul görmek istedikleri tespit edilmiştir. Anneler çocuklarının genel eğitim sürecinden yararlanmalarının düşük olduğunu belirterek özellikle yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarından destek beklemediklerini vurgulamışlardır. Annelerin çocuklarının yetersizlik alanları ve bu yetersizliklere yönelik neler yapabilecekleri gibi konularda bilgiye gereksinimleri olduğu görülmüştür. Anneler Down Sendromlu çocuklarının gereksinimlerini karşılamak ve daha iyi eğitim olanaklarından faydalanmak için maddi gereksinimleri olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca anneler en çok eğitim ve sosyal beceri alanında çocuklarının desteklenmeye gereksinimleri olduğunu belirtmişler ve sosyal aktivitelerin düzenlenmesi için yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarından destek beklemediklerini de dile getirmişlerdir.

“*Okul Yöneticilerinin Özel Gereksinimli Öğrencilere Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) Hazırlanması/Uygulanması Hakkındaki Görüşleri*” adlı ikinci araştırma makalesi *Çiğdem AYANOĞLU ve Duygu GÜR-ERDOĞAN* tarafından kaleme alınmıştır. Bu araştırmada, okul yöneticilerinin (müdür/müdür yardımcısı) özel gereksinimli öğrencilere Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlanması ve uygulanması hakkındaki görüşlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 20 okulda görev yapan 36 gönüllü yönetici oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından oluşturulan açık uçlu sorulardan oluşan soru formları ile toplanmış ve verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, yöneticilerin çoğunluğunun özel gereksinimli öğrenciler için BEP hazırlanması/uygulanmasının gerekliliğine inandığı, BEP hazırlanması/uygulanması konusunda bilgilerinin kısmen yeterli olduğu, bu konuda daha önce eğitim almadıkları ve eğitime ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Okulların büyük çoğunluğunda BEP geliştirme birimi kurulduğu, bu birimlerin çalışmalarının kısmen amacına ulaştığı, ancak özel gereksinimli öğrenciler için hazırlanan/uygulanan BEP'lerden öğretmen ve yöneticilerden, eğitim durumlarından (öğrenme-öğretme süreci), Rehberlik Araştırma Merkezlerinden ve özel gereksinimli öğrencilerin velilerinden kaynaklanan birtakım sorunlar nedeniyle kısmen yarar sağlandığı belirlenmiştir. Karşılaşılan bu sorunlara görüşülen yöneticiler tarafından çözüm önerileri getirilmiş ve bir takım yasal düzenlemelerin gerekliliği belirtilmiştir.

Üçüncü araştırma makalesi *Abdurrahman MENGİ* tarafından yürütülen “*Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Öğretim Programının Engellilik Açısından İncelenmesi*” adlı çalışmadır. Bu araştırma, İlkokul ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (SBDK) ve Öğretim Programının (ÖP) engellilik açısından incelenmesini amaçlanmıştır. Araştırma ile engelliliğe ilişkin kavramların, konu/temaların İlkokul ve Ortaokul SBDK ve ÖP'de ne şekilde, kaç kez ve hangi bağlamlarda ele alındığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Araştırmanın verileri doküman incelemesi yoluyla toplanmış ve elde edilen veriler doküman incelemesi aşamalarına uygun olarak içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre; Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (SBDÖP) 7 öğrenme alanı ve bu öğrenme alanlarıyla ilgili İlkokul 4. ve Ortaokul 5. Sınıflarda 33 kazanım, 6. Sınıfta 34 kazanım ve 7. Sınıfta ise 31 kazanım yer aldığı görülmüştür. Ayrıca bu kazanımlardan sadece iki kazanım ile SBDÖP'de engellilik olgusuna yer verildiği ve SBDK'lerde ise toplam 26 kavram ve 8 görsel ile engellilik konusuna dikkat çekildiği görülmüştür. Dolayısıyla SBDK ve ÖP'de engellilik olgusunun oldukça az ele alındığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle araştırmanın sonunda, engellilik olgusuna ilişkin mevcut kaynaklardaki eksiklerin giderilmesine yönelik bir dizi öneride bulunulmuştur.

Ayşe ALPTEKİN ve Kezban TEPELİ tarafından kaleme alınan dördüncü araştırma makalesi “*Farklı Yetersizliği Olan 48-72 Ay Çocuklarda Cinsel Gelişimin İncelenmesi*” adını taşımaktadır. Araştırmada farklı yetersizlik türlerindeki çocukların (işitme yetersizliği, zihinsel yetersizlik, otizm spektrum bozukluğu) cinsel kimlik ve cinsiyete ilişkin davranışları incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması, nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modelinde tasarlanmıştır. Veri toplama aracı olarak Selçuk Cinsel

Gelişim Ölçeği (36-72 ay) kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini 2017-2018 yılları arasında Konya’da ikamet eden, sağlık kurulu tarafından tıbbi tanılması, Rehberlik Araştırma Merkezleri tarafından ise eğitsel tanılması yapılmış; hafif düzeyde sadece bir yetersizliğe sahip, en az tek kelime düzeyinde ifade edici dil gelişimine sahip olan 48-72 aylık çocuklar oluşturmuştur. Araştırma sonucunda zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsiyete ilişkin davranışları tercih etmeme nedenleri beş, otizm spektrum bozukluğu olan çocukların altı, iştme yetersizliği olan çocukların ise üç tema altında toplanmıştır. İştme yetersizliği olan çocukların cinsel kimlik kazanımının zihinsel yetersizliği olan çocuklara, zihinsel yetersizliği olanların da otizmlili çocuklara göre daha yeterli olduğu belirlenmiştir.

Beşinci araştırma makalesi olan “*Zihin Engelliler Öğretmeni Adaylarının Rehberlik Araştırma Merkezinde Gerçekleştirdikleri Uygulamaya İlişkin Deneyimleri*” adlı çalışma *Canan SOLA-ÖZGÜÇ* tarafından yürütülmüştür. Bu çalışmada, bir devlet üniversitesinin zihin engelliler öğretmenliği programı son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik uygulaması kapsamında Rehberlik Araştırma Merkezinde (RAM) gerçekleştirdikleri uygulamaya ilişkin deneyimlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Olgubilimsel (fenomenolojik) desenle yürütülen araştırmanın katılımcıları Zihin Engelliler Öğretmenliği programında okuyan, son sınıf öğrencilerinden 13 öğretmen adaydır. Araştırmanın temel verisi yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilmiş ve öğretmen adaylarının günlük raporları ile RAM’den elde ettikleri süreç ürünleri ise destek veri olarak kullanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Bulgular, öğretmen adaylarının RAM’a ilişkin görüşleri, RAM’da uygulama deneyimleri ve RAM’da öğretmen olmaya ilişkin görüşleri şeklinde üç ana başlık altında sunulmuştur. RAM’da gerçekleştirilen uygulamanın öğretmen adaylarının uygulama öncesindeki olumsuz tutumlarını olumlu yönde geliştirdiği görülmüştür. Öğretmen adayları, RAM’da yapılan uygulamanın olumlu ve olumsuz yönlerini irdelemişlerdir. Bazı öğretmen adaylarının RAM’da çalışmak istedikleri belirlenmiştir. Araştırmacı çalışmanın Kurumlarda Gözlem dersi kapsamında tekrarlanması ve farklı üniversitelerde uygulanmasını önermektedir.

“*Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Gençlerin İstihdam Güçlükleri: Suudi Arabistan Örneği*” adlı altıncı araştırma makalesi *Ola M. ABUSUKKAR* tarafından İngilizce olarak kaleme alınmıştır. Bu çalışmada, ebeveyn görüşlerine göre Suudi Arabistan’daki Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan gençlerin istihdam güçlüklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 85 OSB olan gencin ebeveynlerine OSB’li gençler için hazırlanan İstihdam Güçlükleri Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Suudi Arabistan’daki istihdama ilişkin güçlüklerin; OSB temelli güçlükler, OSB’li gençlerin ailelerine ilişkin güçlükler, çalışma ortamına ilişkin güçlükler ve sosyal güçlükler olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin ölçeğe verdikleri yanıtlardan elde edilen puan ortalamaları, ebeveyn cinsiyeti, çocuğun cinsiyeti ve çocuğun yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir. Ancak mali destek alma değişkenine göre ebeveynlerin ölçeğe verdikleri yanıtların puan ortalamaları, mali destek almayanlar lehine istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmıştır.

Gizem ERGİN ve *İbrahim H. DİKEN* tarafından kaleme alınan “*Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuklarla Rutin Temelli Öğretim Yaklaşımlarının Uygulandığı Çalışmaların İncelenmesi*” adlı çalışma bu sayımızda yayınlanan ilk derleme makalesidir. Araştırmacılar rutin temelli öğretimi Bronfenbrenner’in geliştirdiği ekolojik kuram çerçevesinde şekillenen, çocuk-aile-öğretmen ve yakın çevre ilişkisinin kurulup işbirlikçi bir yaklaşımın benimsendiği, çocuğun öğrenme fırsatlarının en iyi şekilde değerlendirildiği bir yaklaşım olarak tanımlamaktadırlar. Bu çalışmada rutin temelli öğretim uygulamalarına yer veren çalışmalara bütüncül olarak bakmak ve bu çalışmaları sistematik olarak incelemek amaçlanmıştır. Bir betimsel analiz çalışması olarak planlanan bu çalışmada elektronik ortamda çeşitli veri tabanları taranmış, inceleme konusu olan değişkenler arası ilişkiler tanımlanmıştır. Gerçekleştirilen alanyazın taramasında 39 çalışmaya ulaşılmış, dâhil etme-hariç tutma ölçütlerine göre araştırmaya 19 çalışma dâhil edilmiştir. Çalışmalar katılımcı özellikleri, bağımlı değişken, bağımsız değişken, yöntem, veri toplama araçları, genelleme ve kalıcılık başlıkları altında analiz edilmiştir. Analiz edilen veriler rutin temelli öğretim programlarının uygulandığı araştırmalar ve rutinlerin öğretim amaçlı kullanıldığı araştırmalar olmak üzere iki temel başlık altında yorumlanmıştır. Bulgular, rutin temelli öğretimin erken çocukluk dönemindeki gelişimsel yetersizliği olan çocuklara pek çok becerinin öğretiminde işlevsel olarak kullanılabileceğini göstermiştir.

Bu sayımızda yer alan ikinci derleme çalışması *Selin GÖKÇE* ve *Burcu ÜLKE-KÜRKÇÜOĞLU* tarafından kaleme alınan “*Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Yönelik Müdahalelerde Kardeş Katılımı: Sistematik Bir Derleme*” adını taşımaktadır. Araştırmacılar Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan çocuğa kardeş aracılığıyla sunulan müdahalelerin etkililiğini sınavan pek çok araştırmanın yanı sıra 2012 yılına kadar olan araştırmaları inceleyen farklı derleme çalışmaları bulunduğunu ancak alanyazında konuya ilişkin daha güncel sistematik bir derleme çalışmasına rastlanmadığını belirtmişlerdir. Bu çalışmada OSB olan çocuklara kardeşleri aracılığıyla sunulan müdahalelerin etkisini sınavan çalışmaları demografik, yöntemsel ve bulgu değişkenleri açısından inceleyerek kapsamlı bir betimsel analiz yapmak amaçlanmıştır. Belirlenen veri tabanlarında anahtar kelimeler kullanılarak yapılan ilk taramada 166, kaynaklarının gözden geçirilmesi yoluyla sekiz çalışmaya daha ulaşılarak toplam 174 çalışma ele alınmıştır. Bu çalışmalar, dâhil etme ölçütleri olarak 1977-2018 yılları arasında

hakemli dergilerde İngilizce ve Türkçe dillerinden biri ile yayımlanması, tek denekli araştırma modelleri ile desenlenmesi, katılımcılardan en az birinin OSB tanısının olması ve kardeşlerin aktif katılımcı olarak yer alması açısından incelenmiştir ve 16 çalışma araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmanın sonucunda normal gelişim gösteren kardeşlerin eğitici olduğu çalışmalarda OSB olan kardeşlerine hedeflenen becerileri başarıyla öğrettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak müdahalelerde kullanılan eğitim paketlerinin benzer ve farklı öğelerden oluştuğu ve öğretim sürelerinin değişkenlik gösterdiği saptanmıştır.

Sevgili Okurlarımız, Dergimizin zamanında çıkması ve niteliğinin artırılması için yoğun çaba harcayan Editörler Kurulu'nda yer alan çalışma arkadaşlarım *Dr. Öğr. Üyesi Şeyda DEMİR, Dr. Öğr. Üyesi Gamze ALAK, Dr. Öğr. Üyesi Zeynep BAHAP KUDRET* ile *Dr. Öğr. Üyesi Meral Çilem ÖKCÜN-AKÇAMUŞ*'a ve Teknik Koordinasyon Sorumluları *Araş. Gör. Hatice AKÇAKAYA, Araş. Gör. Yasemin ŞENGÜL, Araş. Gör. Cebrail KARADAŞ* ve *Araş. Gör. Samet Burak TAYLAN*'a çok teşekkür ediyorum.

Siz değerli okurlarımıza, yazarlarımıza ve hakemlerimize destekleriniz ve katkılarınız için tekrar teşekkür ediyorum ve süreçteki desteklerinizi ve katkılarınızı sürdürmenizi rica ederek saygılarımı sunuyorum. 2020 yılında yayınlanacak olan bir sonraki sayımızda tekrar buluşmayı diliyorum...

Doç. Dr. Hatice BAKKALOĞLU